

<http://www.testportal.gov.ua/index.php/text/znorez/>.

5. Завдання пробного тестування з математики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.testportal.gov.ua/index.php/text/prob/>.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1172 від 25.12.2007 р. «Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.testportal.gov.ua/index.php/text/normdoc/>.

УДК 378.14

Н.В.Сідельник

Сумський державний

педагогічний університет

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ – ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

У статті розглядаються основні вимоги до контролю знань, виокремлені головні функції контролю знань. В умовах запровадження кредитно-модульної системи у навчальний процес вищої школи пропонуються основні форми, види і критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

В статье рассматриваются основные требования к контролю знаний, выделены главные функции контроля знаний. В условиях внедрения кредитно-модульной системы в учебный процесс высшей школы предлагаются основные формы, виды и критерии оценивания учебных достижений студентов.

The article deals with the basic requirements to the control of knowledge; besides the main function of control of knowledges are determined. On conditions of introduction of the credit-module system to the educational process of higher school basic forms, forms and criteria of evaluation of students academic achievements are offered in the article.

Постановка проблеми. В умовах демократизації суспільних процесів в Україні докорінно змінилися ціннісні критерії системи освіти, загострилися суперечності між новими вимогами до сучасного рівня знань, умінь і навичок майбутніх педагогів. У сучасному педагогічному ВНЗ підвищення ефективності навчального процесу залежить певною мірою від правильної організації контролю навчальних досягнень студентів, що передбачає контроль, перевірку, облік і оцінювання. Тому, на думку багатьох дослідників, важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є побудова такої системи контролю, обліку, перевірки й оцінювання навчальних досягнень учнів, яка забезпечить систематичне отримання об'єктивної інформації про їхню навчально-пізнавальну діяльність.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема контролю знань належить не тільки до найбільш актуальних дидактичних проблем. Вона ще є об'єктом вивчення різноманітних наук. Термін «контроль», як відомо, має французьке

походження і в перекладі означає список, який ведеться у двох примірниках. У словнику В. Даля контроль визначається як облік, перевірка рахунків звітності. У педагогіці контроль займає вагоме місце, але в науково-педагогічних дослідженнях немає чіткого підходу до визначення сутності контролю. Це пов'язано: по-перше, зі складністю і різноманітністю форм контролю; по-друге, з недостатньою розробленістю теоретичних положень проблеми контролю. Найчастіше контроль пов'язується з системою спостережень і перевірки чогось, тобто його суттю визначається перевірка. Але, як свідчить аналіз педагогічної літератури, усі дослідники і практичні працівники освіти визначають необхідність контролю для виявлення навчальних досягнень студентів, розкриття слабого засвоєння ними змісту освіти, корекції процесу навчання [5].

Проблема контролю рівня знань завжди була актуальною для педагогічної науки. Теоретичні засади контролю знань досліджувались відомими педагогами: Ш.О. Амонашвілі, Ю.К. Бабанським, В.І. Лозовою, Є.І. Перовським, В.М. Полонським, Д.Н. Румянцевою, М.М. Фіцулою й ін.

Експериментальній перевірці підлягали форми і методи контролю, їх функції та специфіка з урахуванням конкретного навчального предмета, віку, навіть типу навчального закладу – Н.Д. Карапузова, Л.С. Рибалко, Л.М. Титаренко й ін.

Однак аналіз педагогічної літератури свідчить про певну узгодженість педагогів у питанні контролю знань. Майже всі дослідники визначають як вимоги (принципи) здійснення контролю, його індивідуальний характер, систематичність, об'єктивність, диференційований підхід, а також всебічність перевірки.

Мета статті полягає у визначенні головних видів, критеріїв і функцій контролю знань студентів як важливого компоненту фахової підготовки вчителя.

У сучасному вищому педагогічному закладі підготовка студентів не може бути удосконаленою без принципового переосмислення ролі викладача у навчальному процесі. Викладач повинен керувати діяльністю не тільки колективу, групи, а й кожного студента. Використовуючи фронтальне опитування – одночасний черговий потік знань, викладач не може дати об'єктивну оцінку знань студентів, він ураховує найчастіше вдалу чи невдалу відповідь.

Письмове опитування (відповіді на запитання, тести, вправи репродуктивного типу тощо) також не дає повної оцінки знань, не може задовольнити повністю ні викладача, ні студента; тим більше, якщо викладач (а

це буває найчастіше) забирає ці завдання перевіряти додому, то до наступного заняття у студентів знижується інтерес і до тих знань, і до їх оцінювання.

Отже, ґрунтуючись на досвід провідних методистів, постає необхідність розробки принципово нової моделі навчання, де б мав місце перервний контроль над розумовою діяльністю студенті, який забезпечив одночасно систему контролю за колективною, груповою, парною, індивідуальною і самотійною роботою. Студенти ж повинні встигати працювати разом з викладачем, під керівництвом викладача, самотійно й індивідуально. За таким планом роботи необхідно постійно вдосконалювати неперервне керування самотійною роботою студентів.

На думку І. Зварич контроль навчальних досягнень студентів здійснюється для того, щоб установити:

- а) рівень готовності студентів до сприйняття нових знань;
- б) рівень якості вже засвоєних знань, умінь і навичок;
- в) напрями стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів [4, 28];

У підручнику «Теоретичні основи навчання і виховання» В.В. Лозова визначає основні вимоги до контролю знань:

1. Об'єктивність оцінювання, що передбачає справедливу оцінку досягнень кожного студента на певному етапі засвоєння знань, неупереджене ставлення викладача до студента, дотримання критеріїв оцінювання навчальних досягнень із конкретного предмета.

2. Індивідуальний характер оцінювання, що потребує врахування рівня знань кожного студента, його досягнення і труднощі в роботі й дозволяє виявити фактичний стан знань, умінь студентів.

3. Гласність контролю, що передбачає мотивування оцінки, а саме: повідомлення результатів оцінювання, пояснення виставлених балів, звернення уваги на сильні та слабкі сторони в роботі студента.

4. Всебічність оцінювання: охоплення всіх розділів, видів і характеру знань, умінь і навичок.

5. Диференційованість оцінювання, що передбачає врахування як специфіки програмного матеріалу, предмета, так і індивідуальних особливостей студента.

6. Різноманітність форм і методів контролю, створення умов для реалізації функції контролю.

7. Етичність контролю, що передбачає гуманне ставлення до студентів.

8. Підготовка студентів до здійснення контролю і самоконтролю знань [9, 37].

Зауважимо, що своєрідним на сьогодні в педагогічній науці є визначення функції контролю знань. Так, Є. Перовський виділив дві специфічні функції перевірки знань:

а) контролюючу – виявлення стану знань студентів, передбачених навчальними програмами, і тих, що вимагаються на момент заняття, для орієнтації студентів у результатах їхньої навчальної праці;

б) виховну, що передбачає виховання почуття відповідальності за свою навчальну роботу, звички добросовісно виконувати навчальні завдання.

А також загальні:

- розвиваючу, що передбачає розвиток пам'яті та мислення студентів;
- стимулюючу, що спонукає учнів до навчання, самовдосконалення;
- функцію допомоги, завдяки якій студент може краще пізнати себе, а викладач – студента, його індивідуальні особливості [9, 38].

У зв'язку з упровадженням у навчальний процес вищої школи кредитно-модульної системи навчання Л. Романова запропонувала систему навчання і контролю студентів.

На першому етапі даємо теоретичний матеріал (бажано, щоб це була лекція з елементами опитування та бесіди), на другому – викладач пропонує співпрацю, дає змогу студентам брати участь у дискусіях, висловлювати свої думки, обґрунтовуючи їх; далі студент працює самостійно (це може бути завдання узагальнити матеріал, намалювати граф-схеми, виділити модулі, зробити можливі варіанти моделей, виконати тести I рівня з поданого нового матеріалу тощо). За такою системою дуже легко контролювати навчальний процес.

Після цього викладач поступово повинен навчати студентів прийомів узагальнення, взаємоконтролю, привчати їх планувати свою діяльність, працювати індивідуально, у групах, уміти консультивати студента. Головні завдання привчати студентів до саморегуляції, планувати, виконувати, добирати завдання певної складності, перевіряти. Позитивним, на думку Л. Романової, у такій роботі є те, що в ній використовується диференційований підхід, причому навчаємо студентів внутрішньому, само-, взаємоконтролю, як кінцевому стану системи контролю [8, 117].

Цікавою формою, на думку Л. Романової, навчальної діяльності й контролю є самотійна робота в парах. Вона пропонує такі види самотійних робіт: статистична пара – це спільна робота студентів, які постійно працюють разом і контролюють один одного. Краще в такі пари добирати студентів за їх власним бажанням: з ким їм зручніше працювати, з ким краще контактувати. Співпраця в парі побудована на взаємонавчанні та взаємоконтролі. Окрім того, студенти отримують навички співпраці у подальшій роботі в динамічній і статистичних парах, у групових формах роботи, формують уміння і навички самотійної роботи.

Динамічна пара – це четверо студентів, які виконують певну роботу (один з чотирьох запропонованих варіантів завдань), причому кожний з них працює з іншими, тричі змінюючи партнерів.

Варіативна пара – співпраця чотирьох студентів, які обмінюються матеріалом, виконують завдання, аналізують і перевіряють їх, співпрацюючи з кожним членом мікро групи [8, 178].

Отже, вибравши одну з цих форм роботи студент має змогу здійснювати певні завдання, перевіряти якість їх виконання іншими, тобто, виконуючи різні функції, можна краще засвоїти навчальний матеріал, уміти не тільки виконувати певні завдання репродуктивного і творчого характеру, але й сформуванню вміння й навички перевіряти й аналізувати завдання.

Використання таких методів роботи на заняттях з циклу спеціальних дисциплін передусім передбачає розвиток усного і письмового мовлення, уміння аналізувати та систематизувати матеріал, давати характеристику, узагальнювати і виокремлювати головне та другорядне. Таким чином, поєднання колективної, групової, роботи у названих парах з індивідуальною і самотійною роботою має позитивні результати: використовується принципи оптимізації, диференціації, інтелектуалізації, а найголовніше те, що значно підвищується рівень ефективності здобуття знань самотійно і це сприяє формуванню у студентів навичок контролю й оцінювання.

В умовах Болонського процесу О. Семенов пропонує виокремити в сучасній вищій школі такі види оцінювання: тематичне, модульне та підсумкове. Розглянемо їх детальніше:

- Тематичне оцінювання здобутків студентів визначається на основі результатів вивчення теми і вимог програми курсу, вони мають бути відомі

студентам з самого початку її вивчення, слугуючи орієнтиром у процесі роботи над темою.

Перед опрацюванням теми студенти мають бути ознайомлені з часом її вивчення, метою занять. Видами діяльності на заняттях. Умовами оцінювання, завданнями, які будуть оцінюватися. Тематичне оцінювання може здійснюватись у різних формах. Головною умовою їх вибору викладачем є забезпечення об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів.

Тематичне оцінювання має характер тематичної атестації й реалізується на заняттях під час засвоєння певного тематичного блоку. Оцінка з певної теми фіксується у відповідній колонці журналу [10, 218].

- Модульне оцінювання виходить з одиниці модульного оцінювання, яка є мірою засвоєння програмного матеріалу певного модуля.

Під час вивчення певного курсу для студентів необхідно мати узагальненні, цілісні знання, запрограмовані у конкретних темах програмового матеріалу. Вивчення кожного наступного модуля можливе лише після ґрунтовного засвоєння попереднього.

Перед вивченням модуля студенти повинні ознайомитися з тривалістю вивчення відповідного матеріалу, особливостям видів роботи на заняттях, завданнями, метою вивчення модуля і шляхами досягнення високого рівня засвоєння навчального матеріалу.

Кожен студент повинен мати оцінку за модуль, яку викладач фіксує за результатами мисленнєвої, мовленнєвої, творчої діяльності та за певний рівень знань, умінь і навичок, виявлених студентом під час вивчення модуля.

Модульне оцінювання дає змогу студентові доопрацювати матеріал з певної теми та модуля [10, 217].

- Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці семестру. Кожну оцінку викладач обов'язково повинен повідомляти студентам і аргументовано вмотивовувати.

Перед студентами, які опанували матеріал теми чи модуля або отримали бали на початковому рівні, ставиться вимога обов'язково його доопрацювати. Студентам надається необхідна для цього допомога, визначається термін повторного оцінювання [10, 218].

Якщо існують певні знання, то обов'язково повинні існувати критерії ефективності їх засвоєння. Слід зазначити, що в педагогіці під критеріями

розуміють об'єктивні показники опанування навчальним матеріалом. Отже, основними критеріями оцінювання знань студентів, на думку О. Семеног, є:

1. Обсяг і глибина знань із предмета, що вивчається.
2. Уміння чітко, точно і правильно оформляти відповідь на запитання.
3. Уміння критично і творчо розглядати відомі науці погляди на проблемні та дискусійні питання навчального предмета, робити самостійні логічні висновки на основі сучасних наукових даних, зокрема фактів суміжних та інших наук.
4. Уміння пов'язувати теоретичні знання та практичні навички навчального предмета з іншими фаховими дисциплінами.
5. Обізнаність з науковою літературою з навчального предмета.
6. Належний рівень володіння нормами літературної вимови.
7. Кількість неточностей, необхідність додаткових і допоміжних запитань і уточнень [10, 219].

Отже, розуміння викладачем вищої школи основних вимог, критеріїв, видів і функцій контролю начальних досягнень студентів дає альтернативу обрати свою методику оцінювання, урахувавши початковий рівень підготовки студентів, їхні індивідуальні особливості, сформованість умінь, навичок тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Обучение. Оценка. Отметка. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
2. Барановська О. Сучасна модель оцінювання навчальних досягнень учнів: переваги і недоліки // Рідна школа. – 2000. – № 7. – С. 48 – 50.
3. Біланюк Ю. Деякі проблеми уніфікації методів контролю та оцінювання рівня знань // Рідна школа. – 2001. – №5. – С. 27 – 28.
4. Зварич І. Об'єктивність у процесі оцінювання знань студентів // Рідна школа. – 2005. – № 9/10. – С. 19 – 21.
5. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи навчання і виховання. – Харків: ОВС, 2002.
6. Окаєлов В. Розробка загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів з дисциплін фундаментального циклу // Вища школа. – 2006. – № 3. – С. 57 – 62.
7. Перовський Е.И. Проверка знаний учащихся в средней школе. – М.: АПН РСФСР, 1960. – 510 с.
8. Романова Л. Контроль знаний – важный компонент фахової підготовки педагогів // Педаг. профес. освіти: Зб. наук. праць / Інстит. пед. і псих. проф. освіти АПН України; Київ. проф. педколедж ім. А.С.Макаренка). – К.: Наук.світ, 2004. – Вип.6. – С. 176 – 180.
9. Рукасова С. Оцінювання знань учнів як педагогічна проблема // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 36 – 38.
10. Семеног О. Вступ до слов'янської філології. Практикум: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 226 с.
11. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544 с.